

Misiuna, Władysław

Problematyka i stan prac naukowo-badawczych : (ze sprawozdania na Plenum Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych P. A. N.)

Notatki Płockie 8/25, 29-30

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W skład zespołów wchodzi grono wybitnych przedstawicieli nauki i praktyki. W związku z potrzebą dalszego rozwoju zespołów podjęte zostało szkolenie kadr młodych pracowników naukowych.

Koordinacja badań w zakresie nauk społecznych, realizowana od dwóch prawie lat na terenie Polski przez Komitet Badań Rejonów Uprzemysławianych jest uznana za potrzebą myśli naukowej i praktycznej całego świata. Dowodem tego jest powołany w kwietniu b. r. Europejski Ośrodek Koordynacji Badań w dziedzinie nauk społecznych z siedzibą w Wiedniu, którego rolą będzie inicjowanie, organizowanie i koordynacja badań porównawczych, prowadzonych własnymi środkami i metodami przez placówki badawcze krajów europejskich o różnym ustroju społecznym.

Do władz naczelnych Ośrodka Europejskiego wchodzi uczeni 3 krajów kapitalistycznych i 3 krajów socjalistycznych, wśród nich Polska reprezentowana jest przez prof. Adama Schaffa.

Wydaje się, że badania prowadzone na terenie Polski przez Komitet Badań Rejonów Uprzemysławianych zarówno dzięki swej problematyce, jak też szerokiemu zakresowi wejść w skład ogólnoeuropejskiego dorobku naukowego w dziedzinie nauk społecznych, niezależnie od ewentualnych powiązań formalnych z Europejskim Ośrodkiem, które z czasem napewno nastąpią.

Perspektywy rozwojowe badań w rejonach uprzemysławianych Polski były tematem obrad plenarnego posiedzenia Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych w dniu 25 marca b. r., na którym podsumowane zostały wyniki dotychczasowych prac, przedstawione projekty dalszych badań i form koordynacji.

Posiedzenie otwarte zostało referatem prof. dr. K. Secomskiego p. t. „Problemy industrializacji Polski w okresie planu perspektywicznego ze szczególnym uwzględnieniem nowych obszarów uprzemysłowienia”. Referat omawiający perspektywy rozwoju przemysłu w Polsce do roku 1980 i plany rozmieszczenia przestrzennego rejonów przemysłowych stanowił punkt wyjściowy dla perspektyw dalszego działania Komitetu, których założeniem jest wyprzedzanie inwestycji badaniami, pozwalającymi na wszechstronne poznanie specyfiki rejonów zarówno z punktu widzenia industrializacji, jak i polityki agrarnej.

Podstawę dla oceny prac dotychczasowych stanowiło sprawozdanie doc. Władysława Misiuny, sekretarza Komitetu i kierownika Pracowni Badań Rejonów Uprzemysławianych, omawiające działalność organizacyjną i naukową Komitetu i Pracowni w roku 1962.

Poniżej zamieszczamy część problemową sprawozdania.

WŁADYSŁAW MISIUNA

PROBLEMATYKA I STAN PRAC NAUKOWO-BADAWCZYCH

(ze sprawozdania na Plenum Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych P. A. N.)

Stan prac naukowo-badawczych

Zgodnie z zamierzeniami planu prac badawczych Komitetu i Pracowni na 1962 r. zostały zapoczątkowane podstawowe badania programowe w rejonach Płocka, Puław, Konina i Tarnobrzega. Przygotowano również program badania rejonu Bełchatowa. Terenem najintensywniej prowadzonych badań jest rejon Płocka. W rejonie tym przeprowadzono szeroko zakrojone badania przeobrażeń społeczno-gospodarczych wsi. Wyniki ankiety przeprowadzonej jesienią 1961 r. zostały w ciągu 1962 r. opracowane i przygotowane do druku. Ankieta objęła około 4 tysięcy gospodarstw i 4 tysiące rodzin z 96 wsi położonych w gromadach: Brudzeń, Góra i Rogozino w pow. Płock, a więc w gromadach najbliższej strefy wpływów uprzemysłowienia oraz GRN Lucień w pow. Gostynin. W oparciu o materiały tej ankiety podjęto dalsze badania i opracowania, w szczególności badania nad rodziną wiejską, gospodarstwami podupadłymi, gospodarstwami ludności dwuzawodowej, zarobkującej poza rolnictwem itd.

W związku z potrzebami budującego się kombinatu podjęto i przeprowadzono szeroko zakrojone badania rezerw siły roboczej w powiatach: Płock, Gostynin, Płońsk i Sierpc. Obejmują one dane z około 7 tys. gospodarstw.

Z uwagi na szczególną wagę i zmianę położenia PGR w związku z ogólnymi zmianami w rejonie podjęto

badania szczegółowych zagadnień ekonomicznych w PGR w tychże powiatach.

Ogółem w rejonie Płocka podjęły badania 32 zespoły naukowo-badawcze, obejmując problematykę, która pozwoli w przyszłości na dokonanie wielostronnej analizy przeobrażeń rejonu, kształtowania się rejonu przemysłowego i zjawisk temu towarzyszących. Podstawowa dokumentacja niezbędna dla badań ciągłych została zebrana i w poważnym stopniu opracowana.

Terenem intensywnych badań przeobrażeń wsi, zwłaszcza przeobrażeń gospodarczych i społecznych jest rejon Puław, w którym skoncentrowała swoje badania Pracownia Badań Rejonów Uprzemysławianych.

W 1962 r. Zespół badań i przeobrażeń wsi Pracowni przeprowadził podobnie jak w Płocku, badanie przeobrażeń społeczno-gospodarczych wsi metodą ankiet-kwestionariuszy. Badaniem objęto ponad 3 tys. gospodarstw i 3,2 tys. rodzin z 25 wsi położonych w najbliższej strefie budującego się kombinatu i miasta. Obecnie opracowywane są wyniki liczbowe tej ankiety. Będzie ona, podobnie jak ankieta płocka, powtarzana wielokrotnie w okresach prawdopodobnie 4-letnich.

W oparciu o dane tej ankiety, podjęte zostały dalsze badania szczególnie pilnych zagadnień społecznych i ekonomicznych. W szczególności zbadano opinie mieszkańców o sposobach rozwiązania sytuacji gospodarstw podupadłych, w związku z ostatnią uchwałą Rządu w tych sprawach.

W rejonie Puław Zespół Zatrudnienia i Stosunków Pracy Pracownicy podjął szeroko zakrojone badanie rezerw siły roboczej, rozmieszczenia niedoborów i nadwyżek tej siły w promieniu 1,5-godzinnej izochrony dojazdów do budującego się kombinatu.

Przewiduje się powtórzenie tego badania za kilka lat.

Przedmiotem znacznego zainteresowania stał się w ośrodku krakowskim rejon Tarnobrzega, w związku z eksploatacją złóż siarki w tym rejonie. Katedry wyższych uczelni, biorące udział w pracach Sekcji Komitetu rozpoczęły szereg badań dotyczących przeobrażeń rejonu w związku z wielkimi inwestycjami przemysłowymi. Badane są przeobrażenia stosunków demograficznych, zmiany w strukturze społeczno-zawodowej ludności wsi oraz zmiany w sytuacji gospodarstw chłopskich.

Znaczne również zainteresowanie okazuje ośrodek poznański w badaniach konińskiego rejonu, w związku z rozbudową bazy energetycznej w oparciu o eksploatowane złoża węgla brunatnego i powstającą obecnie hutą aluminium. Sekcja konińska Komitetu podjęła szereg zagadnień z zakresu społecznych problemów industrializacji.

Problematyka i kierunki zainteresowań badawczych

Problematyka podejmowanych bądź podjętych badań w 1962 r. jest bardzo różnorodna. Jeszcze bardziej różnorodne są kierunki zainteresowań badawczych poszczególnych placówek i zespołów naukowych, wyrażających gotowość podjęcia badań.

Głównym kierunkiem zainteresowań badawczych, popieranym przez Komitet, inspirowanym poprzez masowe badania w rejonie Płocka i Puław są badania przeobrażeń społeczno-gospodarczych wsi. W problematyce tej szczególna uwaga jest zwrócona na przeobrażenie w strukturze agrarnej, w strukturze społeczno-zawodowej wsi, na przeobrażenia w typie gospodarstwa chłopskiego i gospodarstw socjalistycznych, przeobrażenia w rodzinie wiejskiej, w społeczności wiejskiej i ośrodku gromadzkim. Wiodącą problematyką jest problematyka ekonomiczna. W zasadzie każde badanie socjologiczne, dotyczące społecznych zagadnień przeobrażeń wsi łączy się z problematyką ekonomiczną. W problematyce naukowo-badawczej uwzględnia się fakt szczególnej sytuacji wsi w Polsce, że rozwój społeczno-ekonomiczny w rejonie uprzemysławianym przebiega w warunkach stopniowej przebudowy socjalistycznej wsi.

W związku z tym głównym kierunkiem zainteresowań badane są przeobrażenia społeczno-gospodarcze i kulturalne w mieście w celu pełniejszego uchwycenia wpływu miasta na przeobrażenia wsi oraz przeobrażeń w mieście wywołanych m. in. faktem masowego wychodźstwa ze wsi do miasta. Stąd na czoło zainteresowań badawczych w mieście wysuwa się pro-

blematyka zmian w strukturze społeczno-zawodowej ludności w powiązaniu ze zmianami w strukturze rodzinnej itd. Stąd też szczególnie popierane są badania adaptacji wychodźców ze wsi do warunków pracy i życia w mieście oraz zmian w tymże środowisku wniesionych przez tych wychodźców.

Problematyka już podjętych badań uwzględnia, poza problematyką badania procesów przeobrażeń społeczno-gospodarczych i kulturalnych w rejonie oraz różnorodnych zjawisk towarzyszących tym przeobrażeniom — także zagadnienia, które mają znaczenie doraźne, praktyczne dla rozwiązania tej czy innej kwestii, pozwalające polityce prawidłowo w sposób planowy kształtować rozwój rejonu, powstawanie rejonu przemysłowego.

Tego rodzaju znaczenie ma studium doc. dr A. Ginsberta p. t. „Problemy gospodarki komunalnej m. Płocka”, drukowane obecnie nakładem Komitetu, które pozwoli na prawidłowe kierowanie rozwiązywaniem tych istotnych dla rozwoju miasta spraw. Będzie ono przedmiotem konferencji naukowo-gospodarczej w Płocku.

Podobne znaczenie mają wyniki masowego badania nad zatrudnieniem kobiet, przeprowadzonego przez doc. dr A. Rajkiewicza, które doprowadziło do sformułowania szeregu postulatów co do dalszej lokalizacji zakładów przemysłowych określonego charakteru w m. Płocku. Badania z zakresu preferencji zawodowych młodzieży szkół płockich pozwoliły na sformułowanie postulatów, które przyspieszyły organizowanie nowych szkół zawodowych, prawidłowego kierowania młodzieży do uczelni wyższych z zapewnieniem im powrotu do miasta itd.

Badanie sondażowe dotyczące opinii mieszkańców wsi o sposobach rozwiązania sytuacji gospodarstw podupadłych i ludności dwuzawodowej (chłopa-robotnika) przeprowadzone pod kierunkiem dr D. Gałaja — daje pewną podstawę dla realizacji już podjętej uchwały Rządu w tych sprawach w 1962 r.

Badanie rezerw siły roboczej i opracowanie przez doc. dr K. Miękusę rozmieszczenia tych rezerw w płockim okręgu przemysłowym już może posłużyć polityce zatrudnienia.

Praktyczne znaczenie mają już niektóre prace wykonywane w Katedrze Socjologii UAM, a dotyczące zagadnień przesiedleńczych, w związku z budową Huty Aluminium w Malińcu.

W problematyce i kierunkach zainteresowań badawczych występuje jeszcze obecnie duże rozproszenie, co może utrudniać w przyszłości dokonywanie koniecznych syntez, aby osiągnięty mógł być cel poznawczo-naukowy tych badań, jako badań kompleksowych. Trudności są tu duże i różnorodne. Trzeba się m. in. liczyć z faktem upływu pewnego okresu czasu, niezbędnego dla przedstawienia się niektórych zespołów na nową problematykę i metody badawcze, co jest konieczne dla zapewnienia ciągłości i kompleksowości badań.